

Yıl: 2025

Cilt: 7

Sayı: 2

Sayfa: 238-251

Makale Geliş Tarihi: 02.06.2025

Makale Kabul Tarihi: 11.08.2025

Makale Yayın Tarihi: 30.08.2025

Doi: 10.38009/ekimad.1711778

Araştırma Makalesi

Makro Tüketim Bileşenlerinin İthalat Üzerindeki Etkisi: Tüketim Malları İthalatında Kamu ve Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Rolü

Yaşar Turna *

Öz

Türkiye’de ithal ikameci sanayileşme politikasından vazgeçilmesi ve sermaye hareketlerinin liberalizasyonu ile birlikte mal ve hizmetlerin serbest ticareti sonucunda dış ticaret dengesi daha da ön plana çıkmıştır. Özellikle ekonomik krizlerin arttığı dönemlerde cari açık ve dış ticaret açıklarının etkisi bu konudaki tartışmaların artmasına neden olmuştur. Bu çerçevede ithalatın risklerinin yanı sıra özellikle Türkiye’de ekonomik istikrar, sanayi gelişimi ve krizlere karşı kırılganlık konusunda çokça tartışmalar yaşanmıştır. Bu nedenle Türkiye ekonomisinde dış ticaret dengesi ve cari dengenin sağlanmasında ithalatın azaltılması ve ithalata neden olan faktörlerin derinlemesine analiz edilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle Türkiye’de 2013Q1- 2024Q4 dönemleri arasında ithalat içerisinde yer alan tüketim malları ithalatı ve tüketim malları ithalatını etkileyen hanehalkı tüketim harcamaları ve kamu tüketim harcamalarının etkisi çalışmanın temel çerçevesini oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışmada hanehalkı tüketim harcamaları ile kamu tüketim harcamalarının tüketim malları ithalatı üzerindeki uzun ve kısa dönem etkisinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Analizde yer alan değişkenler arasındaki ilişkiler ise son dönemde geliştirilen ve eşbütünleşme testleri arasında yapısal kırılmaları dikkate alarak daha istikrarlı ve tutarlı sonuçların elde edilmesini sağlayan Fourier ADL eşbütünleşme testinden hareketle test edilmiştir. Yapılan Fourier ADL eşbütünleşme testine göre hanehalkı tüketim harcamalarının tüketim malları ithalatı üzerinde etkisinin olduğu ancak kamu tüketim harcamalarının tüketim malları ithalatı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Makro Tüketim Bileşenleri, Hanehalkı Tüketim harcamaları, Kamu Tüketim Harcamaları, Tüketim Malları İthalatı, Fourier ADL Eşbütünleşme Yaklaşımı

JEL Sınıflandırması: E21, F14, P36

* Dr. Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Çivril Atasay Kamer Meslek Yüksekokulu, Bankacılık ve Sigortacılık Programı, yturna@pau.edu.tr ORCID NO: 0000-0002-3972-9099

Atıf: Turna, Y. (2025). Makro Tüketim Bileşenlerinin İthalat Üzerindeki Etkisi: Tüketim Malları İthalatında Kamu ve Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Rolü. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 7(2),238-251

The Influence of Macro Consumption Components on Imports: The Role of Public and Private Consumption Expenditure on Imports of Consumer Goods

Abstract

With the abandonment of the import-substituting industrialisation policy in Türkiye and the liberalisation of capital movements, the foreign trade balance has gained in importance due to the free trade in goods and services. Especially in times of increasing economic crises, the effects of current account deficits and foreign trade deficits have led to increased discussions on this topic. In this context, in addition to the risks of imports, there have also been many debates about economic stability, industrial development and vulnerability to crises, especially in Türkiye. Therefore, it is important to reduce imports and analyse the factors that cause imports in detail in order to achieve a balanced foreign trade and current account balance of the Turkish economy. For this reason, the main framework of the study is the import of consumer goods included in imports and the impact of household consumption expenditure and public consumption expenditure on the import of consumer goods between the 2013Q1- 2024Q4 periods in Türkiye. Therefore, the aim of the study is to analyse the long and short term effects of household consumption expenditure and public consumption expenditure on imports of consumer goods. The relationships between the variables in the analysis are tested based on the recently developed Fourier-ADL cointegration test, which provides more stable and consistent results as it takes into account structural breaks among the cointegration tests. The Fourier-ADL cointegration test concludes that household consumption expenditure have an impact on imports of consumer goods, but government consumption expenditure have no significant impact on imports of consumer goods.

Keywords: Macro Consumption Components, Household Consumption Expenditures, Public Consumption Expenditures, Consumption Goods Imports, Fourier ADL Co-integration Approach

JEL Classification: E21, F14, P36

1. Giriş

Ülke ekonomisinin üretim kapasitesinin bir önceki döneme göre artış göstermesi durumu ekonomik büyüme olarak ifade edilmektedir. Ekonomik büyümenin sağlanması ile genellikle ülkelerin refah düzeylerinde artışlar meydana gelmektedir. Refah düzeyinin kalıcı olabilmesi için ise sürdürülebilir büyümenin sağlanması önem arz etmektedir. Sürekli ya da sürdürülebilir büyümenin sağlanmasında ise kıt kaynaklar nedeniyle çoğu zaman dış kaynak kullanımı zorunlu hale gelmektedir. Bu çerçevede günümüz dünya ekonomisinde ülkeler arası ilişkilerin gelişmesinde ve derinleşmesinde ekonomik etkenlerin yanı sıra, dış ticaret konusu da önemli bir yer tutmaktadır. Küreselleşme sürecinin ivme kazandığı günümüz konjonktüründe, yerli üretim kapasitesine sahip olunmasına rağmen, uluslararası ticaret hacmindeki artışla birlikte ülkelerin ithalat miktarlarında da eş zamanlı bir yükseliş gözlemlenmektedir. Bu durum özellikle dünyada Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) raporlarından Türkiye’de ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanan dış ticaret verilerinden gözlemlenebilmektedir. UNCTAD raporlarına göre 2024 yılı sonunda küresel ticaret dengesizliklerinin arttığı özellikle ABD’nin Çin ile olan ticaret açığının 14 milyar dolar artarak 355 milyar dolara ulaştığı ve Avrupa Birliği ile olan ticaret açığının da 12 milyar dolar artarak 241 milyar dolara yükseldiği görülmektedir (UNCTAD, 2024). TÜİK raporlarına göre ise Türkiye’de 2025 yılı nisan ayında dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı ayına göre %22,3 artarak 12,09 milyar dolara yükselmiştir (TÜİK, 2025). Aynı zamanda, malların, hizmetlerin, teknolojilerin, kaynakların, insanların ve fikirlerin uluslararası ticaret yoluyla küresel piyasalar arasında dolaşımı; ülkeler, hükümetler ve bireyler üzerinde önemli etkilere sahiptir. Ayrıca, ülkelerin küresel ticaret ağına dahil olmaları, dış piyasalarda mal ve hizmet alışverişine yönelik uzmanlık ve hizmet çeşitliliğinin artmasına yardımcı olmakta; bu da tüketicilerin yaşam tarzları ile düşünce düzeylerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu durum, küresel piyasada mal ve hizmet akışının etkilenmesine neden olmaktadır. Ancak küresel ticaretin tüketiciler üzerindeki bu etkileri, yerel firmaların rekabet avantajlarını kaybetmelerine yol açabilmektedir. Bu süreç, ekonomik kalkınma teorisinde Schumpeter tarafından tanımlanan 'yaratıcı yıkım' sürecine benzer özellikler göstermektedir. (Kinyingi vd. 2018:8-10).

Bu noktadan hareketle, ithalat miktarında yaşanan değişimler, ülkelerin dış ticaretini ve ödemeler dengesini önemli ölçüde etkilemektedir. Çünkü ithal mallara olan talebin artması, dış ticaret dengesi üzerinde ek bir baskı yaratmaktadır. Bu nedenle, dış ticaret dengesinin korunması, cari açığın kapatılması ve ödemeler bilançosu dengesinin sağlanabilmesi amacıyla, ihracatı teşvik eden faaliyetlerle ihracatın oranı ve miktarı artırılmaya çalışılmaktadır. Her ne kadar ihracatı teşvik politikası, uzun vadede ödemeler bilançosu ve cari dengenin sağlanmasında etkili bir araç olsa da, kısa vadede ihracatı destekleyici ek politika uygulamalarının gerekliliği göz ardı edilmemelidir. Bu çerçevede, ihracattaki artışa ek olarak kısa vadede ithalat kısıtlamalarının uygulanması, ödemeler bilançosu dengesine katkı sağlayabilmektedir. Ancak, genel anlamda ithalatın kısıtlanması; ham madde ve ara malı ithalatını da kapsayacağından, üretim seviyesinin düşmesine ve ekonomik büyümenin olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle, kısa vadede toplam ithalatı sınırlamak yerine, ithalat politikasında tüketim mallarının ithalatını azaltmaya yönelik önlemler alınması önem arz etmektedir (Sarı, 2015: 33). Çünkü ekonomide toplam talep artışına bağlı olarak tüketim mallarına olan talep artmakta, tüketim malları talebinin artması ise tüketim malları ithalatının artmasına neden olmaktadır. Tüketim malları ithalatı ise yerli üreticilerin pazarlarının daralmasına neden olmaktadır (Goodnow, 1969: 151). Bu durum, başta dış ticaret dengesi olmak üzere cari işlemler açığının artmasında etkili olabilmektedir. Cari işlemler açığının artması durumunda ise ülkenin ekonomik kriz yaşama olasılığı yükselmektedir. Cari işlemler açığının ekonomik krizleri tetiklediği düşüncesi, 1990'lı yıllarda Fisher tarafından ortaya atılmıştır. Fisher'e göre, cari açıkların Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya oranının %4'ün üzerine çıkması durumunda, ülkede her an bir finansal kriz yaşanabilir. Öte yandan, 2005 yılında Edward tarafından öne sürülen görüşe göre, Cari Açık/Gayri Safi Yurtiçi Hasıla oranının %6'yı geçmesi, cari açığın sürdürülebilir olmadığını göstermektedir (Aydın ve Beşballı, 2018:3).

Bu çerçevede, tüketim malı kavramı; kâr elde etmek amacıyla hanehalkına satılan, üretim sürecinde kullanılmayan ve nihai tüketime yönelik mallar olarak tanımlanmaktadır (Goodnow, 1969: 2). Dolayısıyla, ithal tüketim mallarına yönelik tüketici taleplerinin büyük ölçüde ampirik nedenlere dayandığı söylenebilir. Buna göre, tüketim malları ithalatına olan talep; gelir düzeyi, ithal malların fiyatları ve bu malların yerli ikamelerinin fiyatlarına bağlıdır. Ayrıca, ithal mallarla yerli ikame mallarının fiyat değişimlerini yansıtmaları açısından enflasyon oranı da tüketim malları ithalatı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Isard vd., 1975: 1-4). Tüketim malları talebini etkileyen tüm bu faktörlerin, genel olarak hanehalkı ve kamu tüketim harcamaları aracılığıyla tüketim malları ithalatına yansıdığı söylenebilir. Nitekim, ülkede ithal ürünlere olan bağımlılığın azaltılması; makroekonomik istikrarın sağlanması, iç pazar ve girişimcilik potansiyelinin geliştirilmesi, ekonomik ilişkilerin daha nesnel biçimde yürütülmesi ve ekonomik güvenilirliğin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla, ülkelerin ithalata olan bağımlılıklarını azaltmaları, bu süreçlerin hızlanmasını da beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda, sosyal ve ekonomik kalkınma açısından dönüşümün sağlanmasında da öncelikli bir unsur olarak kabul edilmektedir. Ekonomide ithalata bağımlılık, bir anda ortaya çıkan bir durum değildir. Bu bağımlılık, tüketim ve yerli üretim yapısındaki bozulmalara bağlı olarak, tüketim malları sektöründe ithal mal ve hizmetlerin hâkim hâle gelmesiyle gelişen bir süreçtir. Bu süreç, ülke içinde tamamen ya da bölgesel ölçekte ekonomik ilişkilerle birlikte yerli üretim yapısının bozulmasına neden olan bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, ithalata olan bağımlılık kritik bir tehdit unsuru olarak görülmelidir. Bu çerçevede, özellikle tüketim mallarının yerli üretimle ikamesinin sağlanmasında üretim faktörlerinin etkinliğinin artırılması önem arz etmektedir. Üretim potansiyelinin geliştirilmesinin yanı sıra, ithal ürünlerin tüketimi ve ikamesine yönelik kamu politikaları da bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır (Vasytsiv ve Lupak, 2017: 105-106).

Türkiye'de ise, 1980 yılı itibarıyla ithal ikameci sanayileşme politikasından vazgeçilerek, ihracata dayalı büyüme stratejisiyle birlikte daha rekabetçi ve sektörleri desteklemeye yönelik bir büyüme ve

kalkınma modeli uygulanmaya başlanmıştır. Bunun bir sonucu olarak, 1989 yılında sermaye hareketlerinin liberalizasyonu gerçekleştirilmiştir. Bu gelişmelerle birlikte Türkiye'de dış ticaret açığı daha da belirginleşmiş ve önemli bir inceleme konusu hâline gelmiştir (Soyyigit, 2011:136-138; Batmaz, 2021:776-777). Çünkü ödemeler bilançosunda meydana gelen dengesizliklerin ve cari açıkların temel sebebi olarak dış ticaret açıkları gösterilmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'de dış ticaret açıklarının nedenleri büyük önem taşımaktadır. Özellikle ihracatın ithalata bağımlı olduğu bir ekonomide, dış ticaret açığının giderilebilmesi açısından ithal malların bileşimi ve özelliklerine ilişkin derinlemesine analizler yapılması gerekmektedir (Uyar Bozdağlıoğlu, 2007:214-216). İhracat potansiyelinin artırılmasıyla birlikte, yüksek ithalat bağımlılığı nedeniyle ara malı ithalatının değeri de artmakta; bu durumda tasarruf sağlamak pek mümkün olmamaktadır. Ancak ithalat bileşimi içinde yer alan tüketim malları ithalatının, toplam ithalat içindeki payı ve etkisi, dış ticaret açıklarının azaltılmasında önemli katkılar sağlayabilmektedir (Kutlar ve Çabukoğlu, 2022: 305-306). Çünkü özel tüketim harcamaları miktar olarak azalsa da, bir politika değişkeni olarak önemi giderek artmaktadır. Özellikle 2008 küresel krizi sonrasında, yurtiçi talep koşullarında meydana gelen değişim ve gelişmelerin etkisiyle, tüketim mallarına yönelik harcamaların önemi artış göstermektedir. Türkiye'de 2002-2017 yılları arasında Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'da (GSYH) meydana gelen artışların temel kaynağı olarak yatırım ve özel tüketim harcamaları ön plana çıkarken, net ihracatın ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu nedenle, özellikle net ihracat kalemi içinde özel tüketim malları ithalatının önemi de söz konusu gelişmelere bağlı olarak daha belirgin hâle gelmektedir (Ekinci ve Sakarya, 2020: 6-7).

Bu çalışma, tüketim malları ithalatını etkileyen faktörler arasında hanehalkı ve kamu tüketim harcamalarını ayrı ayrı ele alarak, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Çoğu araştırma yalnızca hanehalkı tüketimine odaklanırken, bu çalışma kamu tüketiminin ithalat üzerindeki etkisini bağımsız bir değişken olarak incelemesiyle özgün bir bakış açısı sunmaktadır. Ayrıca, Fourier ADL eş bütünleşme testi gibi yapısal kırılmaları dikkate alan gelişmiş ekonometrik bir yöntemin kullanılması, elde edilen bulguların güvenilirliğini artırmakta ve metodolojik açıdan literatüre katkı sağlamaktadır. Kamu tüketim harcamalarının ithalat üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmaması ise, politika yapıcılar açısından ithalatı azaltmaya yönelik stratejilerin daha çok hanehalkı tüketimi odaklı tasarlanması gerektiğine işaret etmektedir. Bu yönüyle çalışma, Türkiye'nin dış ticaret dengesizliklerine ilişkin tartışmalara güncel ve ampirik temelli katkılar sunmaktadır.

2. Literatür Taraması

Literatürde ekonomik açıdan tüketim malları ithalatını doğrusal olarak değerlendirilen ve hesaplayan birçok çalışmanın olduğu, aynı zamanda tüketim malları ithalatını etkileyen faktörlerden hareketle tüketim malları ithalatını talep fonksiyonu olarak tanımlayan birçok çalışmaya rastlandığı görülmektedir. Ayrıca tüketim malları ithalatını etkileyen faktörleri analiz eden çalışmaların varlığı da dikkate çekmektedir. Bu çalışmalardan Khan (1970) çok sektörlü planlama veya büyüme modellerinin formülasyonunda ithalat gereksiniminin belirlenmesine yönelik yaptığı çalışmada, ithalatın tamamlayıcı ve rekabetçi olarak sınıflandırılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Clarida (1996) ithal tüketim mallarına yönelik talebin rasyonel beklentilere dayalı optimizasyon modelini türeterek tahmin ettiği çalışmada, dayanıklı ve dayanıksız tüketim mallarının ithal tüketim malları talebini etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Knight (1999) yerli ve yabancı firmalar tarafından üretilen mallara yönelik tüketici tercihlerini analiz ettiği çalışmada, ürünün menşei ülkesi ile ürün kalitesinin tüketicini tercihlerini önemli düzeyde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Astrov vd. (2007) tarafından Orta, Doğu ve Güneydoğu Avrupa'daki ekonomik beklentilerin incelendiği çalışmada, hanehalkı tüketiminin güçlü bir şekilde artmaya devam etmesi ile birlikte iç talepteki artışın ithalat miktarını artıracığı sonucuna ulaşılmıştır. Heim (2007) döviz kurundaki değişimlerin tüketim malları ithalatı üzerindeki etkilerini analiz ettiği çalışmada, döviz kurlarındaki artışların ithal tüketim mallarının fiyatlarını değiştirebileceği sonucuna ulaşmıştır. Opoku ve Akorli (2009) Gana toplumunda ithal ürünlere yönelik tüketici davranışlarını ampirik

olarak analiz ettikleri çalışmalarında, ürünün menşe ülkesinin fiyat ve diğer ürün özelliklerinden daha önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Chani ve Chaudhary (2012) pakistanda ithalat talebini etkileyen faktörleri analiz ettikleri çalışmalarında, kamu ve hanehalkı tüketim harcamalarının ithalat talebi üzerinde olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Domie (2013) Gana'da tüketicilerin yerel ürünler yerine ithal ürünleri tercih etmelerine neden olan faktörleri analiz ettiği çalışmada ithal ürünlerin fiyatlarının tüketicilerin satın alma kararlarında önemli rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır. Manciu (2014) Romanya'nın Resita kentindeki tüketicilerin yerli ve ithal tüketim mallarına yönelik davranışlarını analiz ettiği çalışmada, Romanya'da tüketim malları piyasasının serbestleşmesi ile yabancı ürünlerin ithalatının arttığı ve üretimin azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Florent vd. (2014) Tanzanya'da tüketicilerin ithal mal taleplerini analiz ettikleri çalışmalarında, tüketicilerin ithal ürünlere yönelik taleplerinin reklam ve pazarlama, yerel ürünlerin ithal mallarla rekabet edememesi, tüketici farkındalığı, ithal malların markaları ve ithal malların yerel ikamelerinin bulunmaması gibi faktörlerden etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır. Emsen ve Aksu (2018) Türkiye'de tüketim malı ihracatı ile ara ve sermaye malı ithalatı arasındaki ilişkileri incelediği çalışmalarında Türkiye ekonomisinde uzun dönemde ara malı ve sermaye malı ithalatı ile ihracat arasında simetrik bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Delia Karina (2020) Ekvador'da 2000-2015 yılları arasında kamu harcamaları ile ithalat arasındaki ilişkiyi analiz ettiği çalışmada, Ekvador'da kamu harcamaları ile ithalat arasında pozitif korelasyon olduğu sonucuna ulaşmıştır. Garcimartin vd. (2023) kamu harcamalarının ithalat üzerindeki etkisini analiz ettikleri çalışmalarında, OECD ülkelerinde özellikle eğitim ve sosyal korumaya yönelik sosyal harcamaların ithalatı azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Boos (2024) Arjantin'de tüketim malları ithalatını analiz etmiş olduğu çalışmada, ithalat bağımlılığının Arjantin ekonomisi üzerindeki dış kısıtlamalara neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Al-Malki vd. (2024) Suudi Arabistan'da tüketim harcamalarının ithalat üzerinde asimetric etkisini analiz ettikleri çalışmalarında, tüketim harcamalarının ithalat üzerinde asimetric bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kumar ve Karthika (2025) tüketicilerin ithal ve yerli ürünler arasında sürdürülebilirlik açısından yaptıkları tercihleri analiz etmişler, yapılan bu çalışmada ithal ürünlere talebin artması ile yerel ürünlerin fiyatlarında düşüş meydana geldiği sonucuna ulaşmışlardır.

İncelenen çalışmalarda tüketim malları ithalatı özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından dış ticaret dengesini, döviz rezervlerini ve yerli üretimi doğrudan etkileyen makroekonomik değişken olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla bu konunun çeşitli açılardan incelendiği ve hem mikro hem de makro belirleyicilere odaklanıldığı söylenebilir. Literatürde yer alan çalışmalardan hareketle yapılan bu çalışmada, tüketim malları ithalatı makroekonomik bakış açısıyla ele alınarak hanehalkı ve kamu tüketim harcamalarının tüketim malları ithalatı üzerindeki etkisine odaklanmakta ve daha spesifik bir çalışma olduğu için diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

3. Veri Seti ve Yöntem

3.1. Veri Seti

Türkiye'de ithalat kalemleri içerisinde yer alan hanehalkı ve kamu tüketim harcamalarının tüketim malları ithalatı üzerindeki etkisinin analiz edildiği bu çalışmada, Türkiye'de 2013Q1- 2024Q4 dönemleri arasında tüketim malları ithalatı, hanehalkı tüketim harcamaları ve kamu tüketim harcamaları verilerinden yararlanılmıştır. Bu veriler TCMB-EVDS veri tabanından elde edilen düzey değerlerinden oluşmaktadır. Değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkilerin analiz edilmesinde son dönemde eş bütünleşme testleri arasında daha istikrarlı ve tutarlı sonuçlar veren fourier ADL eş bütünleşme ve fourier ADF birim kök testlerinden yararlanılmıştır. Serilere fourier fonksiyonlarının eklenmesi ile hatalı hipotez testlerinin yapılmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede yapılan analizlerde kullanılan doğrusal model ise;

$$\ln(Tük_İth_t) = \beta_0 + \beta_1 \ln(Hane_Tük_Har_t) + \beta_2 \ln(Kamu_Tük_Har_t) + e_t \quad (1)$$

şeklinde tanımlanmaktadır. Eşitlikte yer alan $Tük_İth_t$; tüketim malları ithalatını, $Hane_Tük_Har_t$; hane halkı tüketim harcamalarını ve $Kamu_Tük_Har_t$; kamu tüketim harcamalarını ifade etmektedir. Bu çerçevede değişken tanımlarını gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1: Değişken Tanımları

Değişken Adı	Değişken Tanımı	Veri Kaynağı
Tüketim malları ithalatı	Tüketim malları-Düzey	TCMB-EVDS
Hanehalkı tüketim harcamaları	Yerleşik hanehalklarının tüketimi -Düzey	TCMB-EVDS
Kamu tüketim harcamaları	Devletin nihai tüketim harcamaları-Düzey	TCMB-EVDS

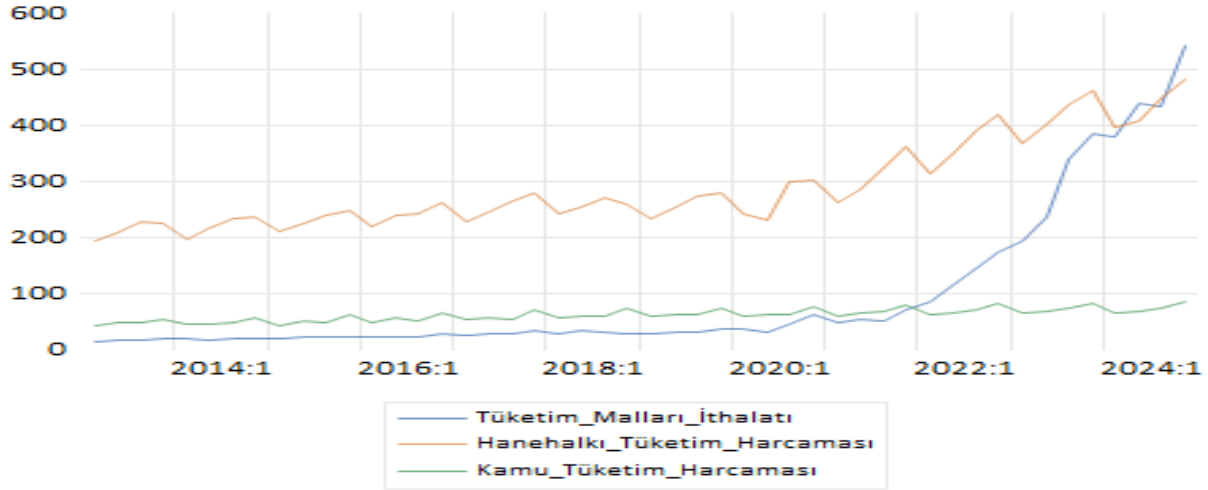
Tabloda yer alan veri seti, hem iç talebin bileşenlerini (hanehalkı ve kamu tüketimi) hem de ithalata bağımlılık boyutunu birlikte ele alarak, Türkiye ekonomisinde tüketim dinamiklerinin bütüncül bir şekilde incelenmesine imkân sağlamaktadır. Aynı zamanda çalışmada kullanılan tüm veriler dönemsel bazda derlenmiş olup, analiz öncesinde veri serilerinin istatistiksel özellikleri incelenmiş ve ekonometrik analizler için uygun hale getirilmiştir. Bu çerçevede analizde yer alan bu değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2: Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	$Tük_İth_t$	$Hane_Tük_Har_t$	$Kamu_Tük_Har_t$
Ortalama	93838753.43	288584541.65	60519298.05
Medyan	29988494.46	259519921.37	61006232.12
Maksimum	540590955.95	480176761.19	83659196.84
Minimum	13496527.11	193072766.77	42006380.22
Standart hata	134699137.15	78219350.37	10932002.79
Skewness	1.9768	0.9982	0.2632
Kurtosis	5.6566	2.7703	2.3568

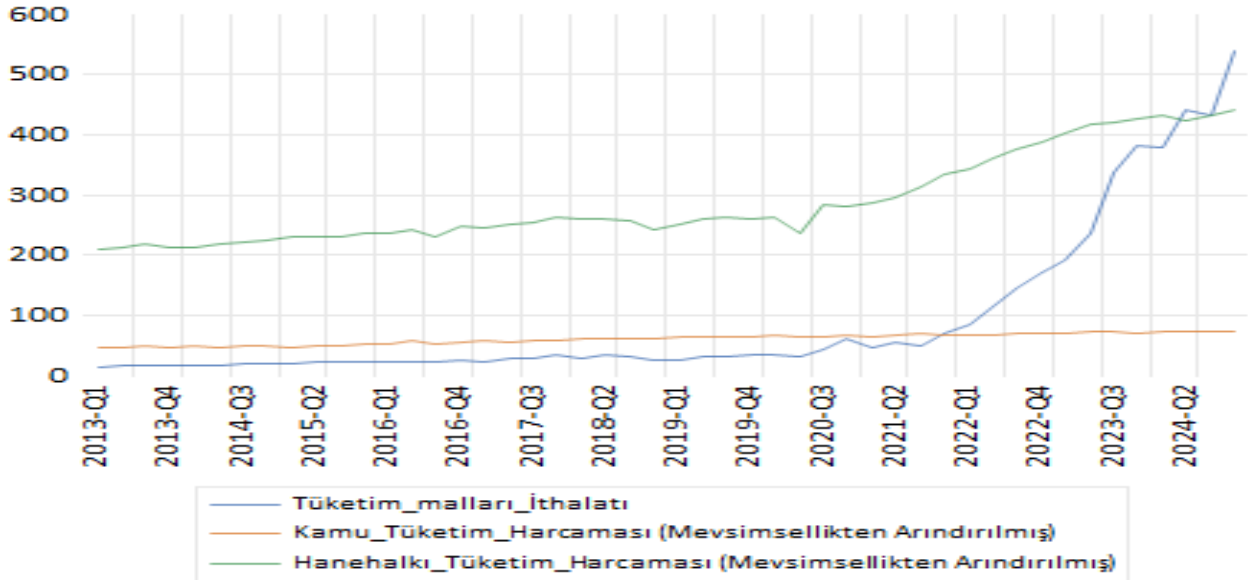
Tabloda yer alan tanımlayıcı istatistiklere göre, analizde kullanılan tüketim malları ithalatı hanehalkı tüketim harcamaları ve kamu tüketim harcamalarının farklı yapısal özellikleri sahip oldukları gözlemlenmektedir. Değişkenler genel olarak değerlendirildiğinde hanehalkı tüketim harcamalarının ortalama değeri diğer değişkenlerden daha yüksek olarak gözlemlenmiştir. Bu durum, toplam harcamalarda hanehalkının önemli bir paya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Değişkenlere ilişkin standart hata değerleri incelendiğinde, tüketim malları ithalatının diğer iki değişkene göre daha yüksek bir referans aralığına olduğu görülmektedir. Bu durum tüketim malları ithalatının zaman içinde daha fazla dalgalanma gösterdiğini ifade etmektedir. Çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelendiğinde ise tüketim malları ithalatı ile hanehalkı tüketim harcamalarının sağa çarpık (pozitif), kamu tüketim harcamalarının ise simetrik bir dağılım sergilediği, aynı zamanda tüm değişkenlerin basıklık değerlerinin 3'ün altında olması nedeniyle dağılımların normal dağılıma kıyasla daha basık olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla, tüketim malları ithalatının yüksek dalgalanma ve çarpıklığa, kamu tüketim harcamalarının ise daha istikrarlı ve simetrik bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bu çerçevede analizde kullanılan değişkenlerin zamana bağlı değişimi aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

Grafik 1: Serilerin zamana bağlı değişimi

Grafikte yer alan değişkenlerin seyri incelendiğinde, tüketim malları ithalatı, hanehalkı tüketim harcamaları ve kamu tüketim harcamalarının değerlerinin artış eğilimi gösterdiği, özellikle 2020 sonrası dönemde tüketim malları ithalatında önemli bir yükselişin olduğu görülmektedir. Bu durum, 2020 sonrası dönemde Türkiye ekonomisinde tüketim mallarına yönelik ithalat baskısının arttığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak verilerin seyri ve yapısı dikkate alındığında, dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta, hanehalkı ve kamu tüketim harcamaları verilerinde mevsimsel etkilerin varlığıdır. Serilerin çeyrek dönemlerde birbirini tekrarlayan yapıda olması, bu etkiyi mevsimsellik göstergesi olarak ortaya koymaktadır. Bu nedenle, hanehalkı ve kamu tüketim harcamaları serileri mevsimsel etkilerden arındırılarak analize dahil edilmiştir. Mevsimsel etkilerden arındırılmış serilere ilişkin grafik aşağıda yer almaktadır.

Grafik 2: Mevsimsel etkilerden arındırılmış serilerin zamana bağlı değişimi

Nitekim değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler, zamana bağlı değişim ve mevsimsellik özelliklerinin dikkate alınması ile birlikte serilerin durağanlık düzeyleri ve uzun dönem ilişkilerinin analiz edilmesi, değişkenler arasındaki ilişkilerin ortaya konması için önem arz etmektedir. Çalışmada seriler arasındaki ilişkilerin ve durağanlık düzeylerinin belirlenmesinde kullanılan fourier ADL eş bütünleşme testi ile fourier ADF birim kök testi açıklanmaktadır.

3.2. Fourier ADF Birim Kök Testi

Zaman serisi analizlerinde uygun eşbütünleşme ya da nedensellik testlerinin seçiminde bazı varsayımların sağlanması önem arz etmektedir. Bu varsayımlar arasında en önemlilerinden bir tanesi serilerin durağanlık koşulunu sağlamaları olarak değerlendirilmektedir. Serilerin durağanlık koşulunu sağlamaması durumunda oluşturulan modeller genelde sapmalı ve tutarsız sonuçlar üretmekte ve model kurma hatasına neden olabilmektedir. Özellikle sahte regresyon sorunundan kaçınmak için zaman serisi veri analizinde durağanlık testi önem arz etmektedir. Bu nedenle analizde kullanılan değişkenlerin test edilmeden önce durağanlık düzeylerinin belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü birçok ekonomik ve finansal zaman serisi, stokastik trendler ve birim köklerle karakterize edilen durağan olmayan bir yapı sergilemektedir (Mushtaq, 2011: 2-4). Zaman serisi analizlerin de serilerin durağanlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiş birçok birim kök testi bulunmaktadır. Ancak son dönemde klasik birim kök testlerinden farklı olarak serideki yapısal değişimlerin sayısı ve konumlarına ihtiyaç duyulmadan birim kök testi yapılabileceğini gösteren ve yapısal kırılmaları dikkate alan fourier testleri geliştirilmiştir (Ateş vd., 2023:400-401). Çünkü Perron’a göre birim kök testlerinde yapısal kırılmaların ihmal edilmesi durumunda birim kök testinin açıklama gücü azalmakta ve yanlış sonuçlar üretmektedir. Geliştirilen bu fourier testlerinden Fourier Augmented Dickey Fuller (FADF) testi 2010 yılında Christopoulos ve Leon-Ledesma tarafından geliştirilmiştir (Kızılkaya, 2021:580). FADF testi ile zaman serilerindeki yapısal kırılmaların, yani serinin davranışında zaman içinde meydana gelen değişimlerin dikkate alınarak birim kök (durağan olmama) varsayımının test edilmesi amaçlanmaktadır. Özellikle, makroekonomik zaman serilerinde sıklıkla görülen ve ani olmayan, zamanla değişen yapısal kırılmaların dikkate alınması bakımından önem arz etmektedir. Testin temelinde, yapısal kırılmaları modellemek için kullanılan esnek Fourier formu kullanılmaktadır. Fourier yaklaşımının temel avantajı ise periyodik olmayan fonksiyonlarda dahi bilinmeyen deterministik fonksiyonun davranışlarını yakalayabilmektedir. Ayrıca, kırılmaların anlık ya da yumuşak olmasına bakılmaksızın, kukla değişken yöntemlerinden daha iyi performans göstermektedir. Fourier fonksiyonu ayrıca kırılma tarihlerini, sayısını ve biçimini seçme sorunlarını da ortadan kaldırmaktadır. (Emirmahmutoglu vd., 2021: 2-3). Bu çerçevede Fourier dönüşümünü gösteren FADF birim kök testi modeli;

$$y_t = \delta_0 + \delta_1 \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \delta_2 \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + u_t \quad (2)$$

şeklinde tanımlanmaktadır. Fourier modelinde yer alan t trend, T örneklem büyüklüğü ve k frekans değerini ifade etmektedir (Özer, 2020:190). Eşitlikte yer alan fourier dönüşümleri sayesinde genellikle içerisinde yapısal kırılmalar olan bir modelden istikrarlı ve güvenilir sonuçlar elde edilebileceği öne sürülmektedir. Dolayısıyla eşitlikte tek bir fourier frekansına yer verilmektedir. Burada yer alan tek fourier frekansı sayesinde deterministik trend fonksiyonunda yer alan yapısal kırılmalar dikkate alınmaktadır. Denklemden yer alan deterministik bileşenler doğrusal bir zaman eğilimi içermektedir (Emirmahmutoglu vd., 2021: 4-5).

3.3. Fourier ADL Eşbütünleşme Testi

Literatürde yer alan klasik eşbütünleşme testleri (Engle-Granger, Johansen Juselius vb.) yapısal kırılmaları dikkate almayan testler olarak bilinmektedir. Seriler arasındaki eşbütünleşme ilişkisinin test edilmesinde yapısal kırılmaların dikkate alınmaması durumunda ise hipotez testleri hatalı sonuçlara neden olabilmektedir. Dolayısıyla seriler arasındaki eşbütünleşme ilişkilerinin test edilmesinde yapısal kırılmaların dikkate alınması önem arz etmektedir. Bu konuda Banerjee vd. tarafından 2017 yılında geliştirilen Fourier Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Model (FADL) fourier fonksiyonlarından hareketle zamanı, yapısı ve sayısı belli olmayan yapısal kırılmaları modele dahil ederek eşbütünleşme testinin yapılmasına imkân sağlamaktadır. FADL modelinde yer alan fourier serileri kukla değişken kullanımında ortaya çıkan model açıklama gücündeki zayıflığı ortadan kaldırmaktadır. FADL modelinin bir başka özelliği ise sert yapısal kırılmalardan ziyade yumuşak yapısal kırılmaları dikkate alınması olarak ifade edilmektedir (Pata ve Ela, 2021:139-140). FADL

modeli bu çerçevede Gregory Hansen, Hatemi-J vb. gibi yapısal kırılmalı eşbütünleşme testlerinden farklı olarak bilinmeyen sayıda çoklu yapısal kırılmaları dikkate almakta ve yapısal kırılma zamanı önceden belirlenen birim kök testlerine göre daha sapmasız sonuçlar üretmektedir (Erer, 2023:93-94). Dolayısıyla Banerjee vd. tarafından doğrusal olmayan yapısal kırılmaları içerisinde barındıran deterministik terime fourier fonksiyonlarının eklenmesiyle yeni bir gecikmesi dağıtılmış otoregresif eş bütünleşme testi (ADL) önerilmektedir. Bu çerçevede fourier yaklaşımını içeren deterministik $d(t)$ bir terim;

$$d(t) = \gamma_0 + \sum_{k=1}^q \gamma_{1,k} \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \sum_{k=1}^q \gamma_{2,k} \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) \quad q \leq \frac{T}{2} \quad (3)$$

şeklinde tanımlanmaktadır. Eşitlikte yer alan γ_0 sabit ve doğrusal bir eğilim dahil olmak üzere olağan deterministik terim, k frekans, q gözlem ve frekans sayısı olarak ifade edilmektedir (Banerjee vd. 2017:117).

4. Ampirik Analizler

Fourier ADF birim kök testi ve fourier ADL eşbütünleşme testine yönelik yapılan açıklamalardan hareketle öncelikle serilerin durağanlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla serilere ADF ve fourier ADF birim kök testi uygulanmıştır. ADF ve fourier ADF birim kök testine ilişkin sonuçlar aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 3: ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzye I(0)		Fark I(1)	
	t İstatistiği	Olasılık değeri	t İstatistiği	Olasılık değeri
$\ln(Tük_İth_t)$	1.729	0.999	-7.403	0.000
$\ln(Hane_Tük_Har_t)$	1.013	0.996	-9.4055	0.000
$\ln(Kamu_Tük_Har_t)$	-1.126	0.697	-14.510	0.000

Tablo 4: Fourier ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzye I(0)		Fark I(1)			
	t İstatistiği	Olasılık değeri	t İstatistiği	Olasılık değeri	Sin1	Cos1
$\ln(Tük_İth_t)$	-0.03	0.973	-2.03	0.049	-2.23**	1.63*
$\ln(Hane_Tük_Har_t)$	-1.02	-1.02	-2.83	0.007	-2.30**	1.28
$\ln(Kamu_Tük_Har_t)$	-0.40	0.693	-5.62	0.000	0.31	-1.03

Tabloda yer alan ADF ve fourier ADF Birim kök testi sonuçlarına göre bağımlı değişken olan tüketim malları ithalatı ile bağımsız değişkenler olan hanehalkı tüketim harcamaları ile kamu tüketim harcamalarının farkta durağan oldukları tespit edilmiştir. Ancak fourier ADF testi, ADF testine göre daha esnek trend yapısı içerdiğinden yapısal kırılma ve mevsimsellik gibi etkileri kontrol etmektedir. Dolayısıyla ADF testinden elde edilen bulgular Fourier bileşenleri dikkate alındığında da doğrulanmaktadır. Fourier terimlerinin (sin, cos) anlamlılıkları değerlendirildiğinde tüketim malları ithalatı serisinde terimlerin anlamlı olması bu seride yapısal kırılma olabileceğini ifade etmektedir. Hanehalkı tüketim harcamaları serisinde ise sin1 anlamlı ancak cos1 anlamsız olarak tespit edilmiştir. Bu durum hanehalkı tüketim harcamaları serisinde yapısal örüntü olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Kamu tüketim harcamaları serisinde ise fourier terimlerinin anlamsız olması yapısal dalgalanmaların söz konusu olmadığını ifade etmektedir. Dolayısıyla yapılan ADF ve fourier ADF testi sonuçları tüm değişkenlerin farkta durağan olduğunu göstermekte ve seriler arasında eş bütünleşme ilişkisinin test edilebileceğini göstermektedir. Bu çerçevede fourier bileşenlerinin anlamlı olduğu serilerde yapısal kırılma veya dönemsel etki ihtimalinin yüksek olması nedeniyle seriler arasındaki uzun dönem ilişkilerin belirlenmesinde fourier ADL eşbütünleşme testi kullanılabilmektedir. Buna göre yapılan fourier ADL eşbütünleşme testine ilişkin sonuçlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5: Fourier ADL Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Değişkenler	Katsayılar	t istatistiği	Olasılık değeri
$\ln (Tük_İth_t)$	-0.2890	-1.95	0.059
$\ln (Hane_Tük_Har_t)$	1.7065	2.31	0.027
$\ln (Kamu_Tük_Har_t)$	-0.2562	-0.86	0.395
$\Delta[\ln (Hane_Tük_Har_t)]$	-0.03938	-2.34	0.025
$\Delta[\ln (Kamu_Tük_Har_t)]$	-0.8787	-1.48	0.147
sin1	0.0144	0.50	0.622
cos1	-0.0399	-1.44	0.158
Cons	-23.3920	-2.45	0.019
ECM	-0.3914	-3.73	0.001
Model	Değer	F istatistiği	Olasılık değeri
Fourier ADL Modeli	(3,37)	4.68	0.0072
R^2	0.4114		

Tabloda yer alan fourier ADL eşbütünleşme testi sonuçlarına göre, hanehalkı tüketim harcamaları tüketim malları ithalatı üzerinde hem kısa hem uzun dönemde pozitif ve anlamlı etkiye sahiptir. Uzun dönemde hanehalkı tüketim harcamalarında meydana gelen %1’lik bir artış tüketim mali ithalatını %1.70 oranında, kısa dönemde ise hanehalkı tüketim harcamalarında meydana gelen %1’lik bir artış tüketim malları ithalatını %0.03 oranında azaltmaktadır. Buna karşılık kamu tüketim harcamaları tüketim malları ithalatı üzerinde anlamlı bir etki göstermemektedir. Modelde kullanılan fourier terimleri ise yapısal kırılma yönünde istatistiksel olarak anlamlı sinyallerin varlığına dair kanıt sunmamaktadır. Modele ilişkin sabit terim katsayısı ise -23.39 olup, %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Buna göre, bağımsız değişkenlerin etkisi sıfırlandığında tüketim malları ithalatındaki değişimin ortalama olarak negatif bir seviyede seyrettiğini göstermektedir. Modelde yer alan hata düzeltme modeli katsayısı (ECM) ise negatif ve anlamlıdır. Buna göre uzun dönem dengesine doğru bir dönüşün olduğu ve eş bütünleşme ilişkisinin varlığı gözlemlenmektedir.

5. Sonuç

Türkiye’de ithalat kalemleri içerisinde yer alan hanehalkı ve kamu tüketim harcamalarının tüketim malları ithalatı üzerindeki uzun dönem etkisinin analiz edildiği bu çalışmada, Türkiye’de 2013Q1-2024Q4 dönemleri arasında tüketim malları ithalatı, hanehalkı tüketim harcamaları ve kamu tüketim harcamaları verilerinden hareketle seriler arasındaki uzun dönem eşbütünleşme ilişkisi fourier ADL eşbütünleşme testi ile analiz edilmiştir. Fourier ADL eşbütünleşme testi sonuçlarına göre, hanehalkı tüketim harcamaları, tüketim malları ithalatı üzerinde hem kısa hem de uzun dönemde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Uzun dönemde, hanehalkı tüketim harcamalarında meydana gelen %1’lik bir artış, tüketim malları ithalatını yaklaşık %1,71 oranında artırmaktadır. Diğer yandan, kısa dönemde hanehalkı tüketim harcamalarındaki %1’lik bir artışın, tüketim malları ithalatını yaklaşık %0,039 oranında azalttığı görülmektedir. Bu durum, kısa vadeli dalgalanmaların ithalat üzerindeki etkilerinin uzun dönemden farklı olabileceğine işaret etmektedir. Buna karşılık, kamu tüketim harcamalarının tüketim malları ithalatı üzerinde hem kısa hem de uzun dönemde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, kamu alımlarının büyük ölçüde yerli mal ve hizmetlerden oluştuğu ya da ithalatla olan bağlantısının zayıf olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Modelde yer alan fourier bileşenleri (sin ve cos terimleri) ise, yapısal kırılmalar veya dönemsel etkiler bakımından istatistiksel olarak anlamlı sinyaller sunmamaktadır. Bu durum, analiz dönemi boyunca tüketim malları ithalatındaki değişimlerin belirgin bir yapısal kırılmaya bağlı olarak açıklanmadığını göstermektedir. Modele ilişkin sabit terim katsayısı -23.39 olup, %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu, bağımsız değişkenlerin

etkisinin sıfırlandığı varsayımsal durumda, tüketim malları ithalatındaki değişimin ortalama olarak negatif bir düzeyde seyrettiğini ifade etmektedir. Genel olarak, Fourier ADL modeli anlamlı bir şekilde kurulmuş ve tüketim malları ithalatının belirleyicileri hakkında önemli bulgular sunmaktadır. Modelin genel geçerliliği F-istatistiği (4.68) ve model p-değeri (0.0072) ile desteklenmektedir. Nitekim elde edilen sonuçlar, Türkiye ekonomisinde tüketim malları ithalatının temel belirleyicisinin hanehalkı tüketim harcamaları olduğunu, buna karşılık kamu harcamalarının ithalat üzerindeki etkisinin sınırlı kaldığını göstermektedir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre tüketim malları ithalatı içerisinde hanehalkı tüketim harcamalarının rolü ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle özellikle tüketim malları ithalatının azaltılması ithalat baskısının azaltılmasında önemli rol oynayabilir. Uzun dönemde hanehalkı tüketim harcamalarının tüketim malları ithalatını artırıcı etkisi olduğundan ekonomide uzun dönem tedbirlerin alınması önem arz etmektedir. Tüketim malları ithalatının azaltılabilmesi için hanehalkı tüketim harcamalarını oluşturan malların yerli üretiminin teşvik edilmesi yoluyla ithal ikamesinin sağlanması ve tüketici tercihlerinin iç pazara yönlendirilmesi ithalat miktarını azaltabilir. Aynı zamanda iç piyasada yenilikçi yerli üreticilerin desteklenmesi, orta ve uzun vadede cari açık üzerindeki baskıyı da azaltabilir. Hanehalkı tüketicilerinin ithal mallar üzerinde yoğunlaşması ekonomide makroekonomik dengesizliklerin artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle özellikle ithalat miktarı fazla olan tüketim mallarının üzerinden alınan ithalat vergilerinin artırılması tüketicilerin yerli ikamelerine yönelmelerini sağlayabilir. Ayrıca uygulanan genişletici para ve maliye politikalarının tüketim üzerindeki etkilerinin ithalata yansımaları konusunda da derinlemesine bir planlamanın yapılması tüketim malları ithalatı ve toplam ithalatın azaltılması konusunda etkili olabilir.

YAZARLARIN KATKISI

Bu çalışmanın tüm bölümleri Yaşar Turna tarafından yapılmıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

YAPAY ZEKA KULLANIMINA VE DİĞER DURUMLARA İLİŞKİN ETİK BEYAN

Bu çalışmanın yazım sürecinde yapay zekâ destekli yazılım araçları kullanılmamıştır. İçeriğin oluşturulması, analizlerin yapılması ve bilimsel değerlendirme tamamen yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Al-Malki, A. M., Amin, M. F. B., & Ul Hassan, M. (2024). Asymmetric Effect Of Consumption Expenditure On İmport Function İn Saudi Arabia. *The Journal Of International Trade & Economic Development*, 1–24. <https://doi.org/10.1080/09638199.2024.2433008>
- Astrov, V., Bosnic, Z., Gligorov, V., Havlik, P., Holzner, M., Hunya, G., Landesman, M., Lukas, Z., Mihailov, A., Podkaminer, L., Richter, S., Urban, W. & Vidovic, H. (2007). Private Consumption And Flourishing Exports Keep The Region On High Growth Track (No. 335). *Wiiw Research Report*.
- Ateş, M. S., Ateş, G., Toktaş, D., & Gökçe, E. C. (2023). Serbest Bölgelerdeki İthalat-İhracat İle Türkiye'nin Dış Ticaret ve İstihdam İlişkisi: Fourier Adl Saklı Eşbütünleşme Testi. *İstanbul İktisat Dergisi*, 73(1), 385-418.
- Aydın, M. K., & Beşballı, S. G. (2018). Türkiye'nin Cari Açık Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 1-14.
- Banerjee, P., Arčabić, V., & Lee, H. (2017). Fourier Adl Cointegration Test To Approximate Smooth Breaks With New Evidence From Crude Oil Market. *Economic Modelling*, 67, 114-124.
- Batmaz, T. (2021). Türkiye'nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısındaki Gelişimin Seyri (2010-2019). *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 774-804. <https://doi.org/10.30784/Epfad.1016025>
- Boos, T. (2024). Imported Consumer Goods And Hegemony: External Constraints And Hegemonic Capacities Of The Argentinian State. *Latin American Perspectives*, 51(6), 106-126.
- Chani, M.I., & Chaudhary, A.R. (2012). The Role Of Expenditure Components İn Determination Of Import Demand: Empirical Evidence From Pakistan. *Pakistan Journal Of Commerce And Social Sciences*, 6, 35-52.
- Clarida, R. H. (1996). Consumption, İmport Prices, And The Demand For İmported Consumer Durables: A Structural Econometric İntestigation. *The Review Of Economics And Statistics*, 369-374.
- Delia Karina, M. Q. (2020). Efectos Del Gasto Público En Las İmportaciones Del Ecuador En El Periodo 2000-2015 (Bachelor's Thesis, Universidad Nacional De Chimborazo, 2020).
- Domie, S. P. (2013). Assessing The Factors İnfluencing Consumer Switch From Local To İmported Products: A Case Study Of Kasapreko, *Company Limited-Ghana*.
- Emirmahmutoglu, F., Omay, T., Shahzad, S.J.H., Nor, S.M. (2021) Smooth Break Detection And De-Trending İn Unit Root Testing. *Mathematics* 2021, 9, 371. <https://doi.org/10.3390/Math9040371>
- Emsen, Ö. S., & Aksu, H. (2018). Tüketim Malı İhracatı ile Ara ve Sermaye Malı İthalatı Arasındaki Asimetrik İlişkiler Araştırması: Türkiye Örneği (1995: 01-2018: 02). *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(3), 647-659.
- Erer, D. (2023). Türkiye'de Gibson Paradoksu Geçerli Mi?: Faiz Oranı Enflasyon İlişkisinin Fourier Eş Bütünleşme Testi İle Analizi. *Journal Of Financial Politic & Economic Reviews/Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 60(664).
- Florent, N., Kalimangasi, N., & Majula, R. (2014). Determinants Of Consumers' Attitudes On İmported Products İn Tanzania: The Case Study Of Dodoma Municipal. *International Journal Of Scientific And Research Publications*, 4(11), 1-6.

- Garcimartin, C., Marmolejo, A., & Eggers, C. (2023). The Effect Of Public Social Expenditure On Imports. *Review Of Keynesian Economics*. <https://doi.org/10.4337/Roke.2023.03.05>
- Goodnow, J. D. (1969). The Significance Of Imported Consumer Goods In Indiana Retailing. *Indiana University, Kelley School Of Business*.
- Heim, J. J. (2007). Do Falling Import Prices Increase Market Demand For Domestically Produced Consumer Goods. Rensselaer Polytechnic Institute. *Department Of Economics Working Paper Series*, (0707).
- Isard, P., Lowrey, B., & Swamy, P. A. V. B. (1975). Theory And Estimation Of The Demand For Imports Of Consumer Goods.
- Khan, A. R. (1970). Some Methodological Problems Of The Treatment Of Imports And Consumption In Multisectoral Models Of Planning And Growth (No. 1970: 093). *Pakistan Institute Of Development Economics*.
- Kızılkaya, O. (2021). Türkiye’de Politik İstikrarın Doğrudan Yabancı Yatırımlara Etkisi: Fourier Adl Eşbütünleşme Testinden Kanıtlar. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (60), 571-587.
- Kinyingi, M. W., Kibuine, M. K., & Mwangi, J. K. (2018). Influence Of Consumer Perception Of Imported Goods On The Performance Of Locally Produced Goods. *The Strategic Journal Of Business & Change Management*. Issn 2312-9492. Vol. 5, Iss. 3, Pp 7- 22.
- Knight, G. A. (1999). Consumer Preferences For Foreign And Domestic Products. *Journal Of Consumer Marketing*, 16(2), 151-162.
- Kumar, M., & Karthika, S. (2025). Consumer Sustainability Tradeoffs Between Imported And Domestic Products. *Journal Of Cleaner Production*, 145486.
- Kutlar, A., & Çabukoğlu, M. (2022). Dış Ticaret Açığı, Ara Malı İthalatı, İmalat Sanayi İhracatı ve Reel Döviz Kuru Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 11(3), 303-319.
- Manciu, V. (2014). Consumer Behavior In Resita, Between Domestic And Imported Goods. *Analele Universitatii Ieftimie Murgu'resita. Fascicola I. Studii Economice*.
- Mushtaq, R. (2011). Augmented Dickey Fuller Test. *Available At Ssrn*: <https://ssrn.com/abstract=1911068> Or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1911068>
- Opoku, R. A., & Akorli, P. A. (2009). The Preference Gap: Ghanaian Consumers' Attitudes Toward Local And Imported Products. *African Journal Of Business Management*, 3(8), 350.
- Özer, M. O. (2020). Savunma Harcamaları ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye İçin Bir Fourier Eşbütünleşme Testi Uygulaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23(1), 186-197.
- Pata, U. K., & Ela, M. (2021). Türkiye’de Beşerî Sermaye Ve Küreselleşmenin Kayıt Dışı Ekonomi Üzerindeki Etkileri: Fourier-Adl Yaklaşımı. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 125-152.
- Sarı, A. (2015). Döviz Kuru, Sermaye Malları, Ara Malı ve Tüketim Malı İthalatı Arasındaki Uzun Dönemli Nedensellik Analizi: 2000-2013 Dönemi. *Journal Of Economic Policy Researches*, 2(1), 32-38.
- Soyyigit, S. (2010). Türkiye’de İhracata Dayalı Sanayileşme Stratejisi Uygulamaları Ve İmalat Sanayii Üzerinde Etkinliği: Nedensellik Analizi (1990-2008). *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 60(2), 135-156.

- TCMB (2025). *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi*. <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket>. (Erişim tarihi; 01.05.2025).
- TÜİK (2025). *Türkiye İstatistik Kurumu*. Dış Ticaret İstatistikleri, Nisan 2025. (Erişim Tarihi: 13.07.2025). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Nisan-2025-53902#:~:text=%C3%96zel%20ticaret%20sistemine%20g%C3%B6re%2C%202025,milyar%20595%20milyon%20dolara%20y%C3%BCkseldi> .
- UNCTAD (2024). *Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı*. Trade and Development Report 2024. (Erişim Tarihi: 13.07.2025). <https://unctad.org/publication/trade-and-development-report-2024>
- Uyar Bozdağlıoğlu, E. Y. (2007). Türkiye'nin İthalat ve İhracatının Eşbütünleşme Yöntemi İle Analizi (1990-2007). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 213-224.
- Vasylytsiv, T., & Lupak, R. (2017). Priorities and Tools of the State Regional Policy of Import Substitution in the Market of Ukraine's Consumer Goods. *Стратегічні пріоритети*, (3), 105-112.